

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Vilma Moks

Jorden runt på 80 millisekunder

En rättsvetenskaplig uppsats om huruvida brotten förtal och olaga integritetsintrång är tillräckligt anpassade till dagens internetanvändning

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Olena Bokareva

Termin: VT 23

Innehåll

1	INLEDNING	6
1.1	Bakgrund	6
1.2	Syfte och frågeställningar	7
1.3	Avgränsningar	7
1.4	Metod och material	8
1.4.1	Rättsdogmatisk metod.....	8
1.4.2	Rättsdogmatisk analys.....	10
1.5	Forskningsläge.....	10
1.6	Disposition.....	11
2	REGLERINGEN IDAG	12
2.1	Skyddsintressen och avvägningar	12
2.2	Förtal	12
2.2.1	Rekvisiten för förtal, 5 kap. 1 § BrB	12
2.2.2	Rekvisiten för grovt förtal, 5 kap. 2 § BrB	17
2.2.3	Rättsfall som behandlar förtal på internet	18
2.3	Olaga integritetsintrång	19
2.3.1	Rekvisiten för olaga integritetsintrång, 4 kap. 6 c § BrB.....	19
2.3.2	Rekvisiten för grovt olaga integritetsintrång, 4 kap. 6 d § BrB	23
2.3.3	Rättsfall som behandlar olaga integritetsintrång på internet.....	24
3	ANALYS	28
3.1	Avseende de uppgiftstyper som är förbjudna att sprida.....	28
3.1.1	Förtal: bestämda uppgifter	28
3.1.2	Olaga integritetsintrång: de i lagrummet angivna punkterna.....	29
3.2	Spridning online.....	30
4	SLUTSATS OCH AVSLUTANDE REFLEKTIONER	32
5	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING, RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	34
5.1	Litteratur	34
5.2	Offentligt tryck.....	34

5.3	Elektroniska källor	34
5.4	Rättsfallsförteckning	35
5.4.1	Högsta domstolen.....	35
5.4.2	Hovrätterna.....	35
5.4.3	Tingsrätterna	36

Summary

In a world where an increasing portion of our lives takes place online, new elements to consider emerge that affect our realities. In a digital era where people can hide behind their screens, the spread of gossip, private photos, and harassment has gained new life. The part of our lives that does not reside on a website or in a chat room recedes daily, and legislation needs to keep up. To defend the interests that legitimize a certain legislation, the perception of the offense needs to be revised and modernized.

This paper aims to investigate whether defamation and unlawful violation of a person's integrity are, as legislation, adequately adapted to today's internet habits, or if the phrasings or adjudications need to be modified. Research has been done to determine the interests underlying the criminalization, the necessary conditions for a conviction, and how these conditions should be interpreted according to legislative history and legal literature. Relevant case law considering both criminal offenses has also been studied and presented.

The conclusion drawn in the third chapter of the paper is that several adjustments need to be made for the legislation in matter to be relevant in today's cyber society.

Regarding defamation, the following is established: for the legislation to encompass hateful comments that are in no way based on reality but that affect the reputation of the targeted individual, a narrow opening regarding personal attacks should be added to the legal rule. The purpose is to protect the interest that legitimizes the criminalization of defamation: the targeted individual's honor.

As to unlawful violation of a person's integrity, the essay concludes – in accordance with a ruling by the Supreme Court – that an extensive interpretation of all the types of information that are exhaustively listed in the legal rule would better protect individuals' privacy and personal integrity.

Finally, a conclusion that applies to both offenses is that they should be considered continuous offenses when the dissemination occurs on open websites, but as separate instances of dissemination when it occurs on private websites or in private chat rooms.

Sammanfattning

I en värld där alltmer av vår verklighet utspelar sig online växer nya aspekter fram som påverkar våra liv. Spridning av skvaller, privata foton och kränkningar har fått nytt liv i en digital era där man kan gömma sig bakom sin skärm. Andelen av våra liv som inte äger rum på en hemsida eller i ett chattrum minskar för varje dag som går, och lagstiftningen måste följa efter. För att kunna värna om de skyddsintressen som motiverat en viss lagstiftning, behöver synen på brottet revideras och moderniseras.

Denna uppsats syftar till att utreda huruvida brotten förtal och olaga integritetsintrång är tillräckligt anpassade efter dagens internetanvändning eller om en förändring behövs av lagreglernas utformning eller tillämpning för att skyddsintressena ska tillgodoses i praktiken. En utredning har därför gjorts för att ta reda på vilka skyddsintressen som ligger bakom kriminaliseringarna, vilka rekvisit som ska uppfyllas för en fällande dom och hur dessa rekvisit ska tolkas enligt förarbeten och doktrin. Även relevanta rättsfall som aktualiserar de båda straffbuden har undersökts och redogjorts för.

Slutsatsen som dras i uppsatsens tredje kapitel är att det finns flera förändringar som bör göras för att den aktuella lagstiftningen ska vara relevant i dagens informationssamhälle.

Avseende förtalsbrottet konstateras följande. För att även hatkommentarer utan förankring i verkligheten som påverkar den utpekade anseende ska omfattas av kriminaliseringen, bör en smal ventil om *personangrepp* adderas till lagtexten. Detta i syfte att tillgodose enskildas anspråk på skydd av deras ära.

Vad gäller olaga integritetsintrång dras slutsatsen att tillämpningen av den i lagrummet uttömmande listan behöver utvidgas i enlighet med ett HD-avgörande. En extensiv tolkning av samtliga punkter skulle bättre sörja för enskildas anspråk på skydd av deras integritet och privatliv.

En slutsats som berör båda lagrummen är beträffande deras handlingsrekvisit; att *lämna* respektive att *sprida*. Analysen ger vid handen att de två brotten bör betraktas som perdurerande brott när spridningen sker på öppna webbplatser, men som enskilda spridningar när det sker på privata webbplatser eller i privata chattar.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RH	Rättsfall från hovrätterna
SOU	Statens offentliga utredningar
TF	Tryckfrihetsförordningen
YGL	Yttrandefrihetsgrundlagen

Inledning

1.1 Bakgrund

Vi är just nu i övergångsfasen från industrisamhälle till informationssamhälle. Såväl kärleksförklaringar som hat och kränkningar har fått nya forum och mottagarkretsar. På Facebook, Instagram och flertalet andra sociala medier och plattformar kan användare dela vidare ett inlägg, händelse eller meddelande utan att behöva spara ned eller kopiera något.¹ Många känner sig skyddade av skärmen och känner inte samma personliga ansvar som om man skulle ses i verkligheten och säga samma sak.²

Mitt i denna nya era står yttrandefriheten och ser på när omständigheterna för dess existens förändras kraftigt. Plötsligt finns helt nya spridningsmöjligheter för åsikter, påståenden och anklagelser och risken för att det som publiceras online hålls tillgängligt under väldigt lång tid är påtaglig. Skyddet för enskildas privatliv och anseende blir därför alltmer aktuellt.³

För att sätta ämnet i perspektiv och för att uppmärksamma läsaren på vidden av den spridning som internet möjliggör ska här nämnas lite statistik. År 2021 hade Facebook 1,65 miljarder aktiva användare. Det publicerades då 300 miljoner bilder per dygn och nästan 300 000 statusuppdateringar per minut på webbplatsen.⁴ Under första kvartalet samma år hade Twitter 199 miljoner⁵ och TikTok 1 miljard aktiva användare per månad.⁶ Under 2021 använde 63 % av världens befolkning internet. Av Sveriges befolkning var det 88 % som använde internet och i Zambia var samma siffra 21 %.

¹ Jfr prop. 2016/17:222 s. 29 f.

² Sackemark & Schultz s. 15.

³ Jfr prop. 2016/17:222 s. 29 f.

⁴ Zephoria. "The Top 10 Valuable Facebook Statistics –Q2 2021." <https://zephoria.com/top-15-valuable-facebook-statistics/> (hämtad 2023-05-23).

⁵ Zephoria. "Top 10 Twitter Statistics: as of March 2021." <https://zephoria.com/top-10-twitter-statistics-infographic/> (hämtad 2023-05-23).

⁶ Zephoria. "TikTok Statistics: as of June 2021." <https://zephoria.com/tiktok-statistics-as-of-june-2021/> (hämtad 2023-05-23).

Internet är alltså olika utbrett i olika länder, men kurvan som indikerar användarandel av befolkningen pekar brant uppåt för hela världen.⁷

Den här uppsatsen behandlar bara svensk rätt men det kan vara bra att ha i åtanke att internets räckvidd inte begränsas av passkontroller och att den gränsöverskridande räckvidd som publiceringar kan få online spelar roll även i de nationella domstolarnas bedömningar.

Spridningsmöjligheterna på öppna plattformar och hemsidor på internet är enorma. Med denna omställning förändras också villkoren för opinionsbildning och åsiktsutbyte, vilket aktualiserar nya avvägningar mellan yttrandefrihet och rätten till privatliv.⁸

1.2 Syfte och frågeställningar

En fråga som uppstår genom digitaliseringen är huruvida förtal och olaga integritetsintrång är tillräckligt anpassade efter dagens internetanvändning eller om en förändring behövs av lagreglernas utformning för att skyddsintressena ska tillgodoses. För att besvara detta kommer denna uppsats behandla två frågeställningar:

1. Hur ser lagstiftningen och tillämpningen av brotten förtal och olaga integritetsintrång ut idag när spridningen sker på internet?
2. Är förtal och olaga integritetsintrång tillräckligt anpassade efter dagens internetanvändning eller behövs en förändring av lagreglernas utformning eller tillämpning för att skyddsintressena ska tillgodoses i praktiken?

Den första frågeställningen kommer att besvaras i kapitel två. Den andra frågeställningen kommer att besvaras i analysen i kapitel tre.

1.3 Avgränsningar

⁷ The World Bank. "Individuals using the Internet (% of population)." <https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS> (hämtad 2023-05-23).

⁸ SOU 2016:85 s. 257.

Den gränsöverskridande aspekten av internet uppmärksammades tidigt både av domstolar och i den juridiska litteraturen.⁹ På grund av ordgränsen innehåller uppsatsen dock ingen komparativ analys av lagstiftningen och dess tillämpning utomlands. Av samma skäl behandlas inte heller den gränsöverskridande aspekten när brotten begås online, även om den i sammanhanget hade varit relevant och intressant att diskutera.¹⁰

Vidare har uppsatsens innehåll avgränsats till att enbart behandla brotten förtal och olaga integritetsintrång. Detta för att få en tydligare ingångsvinkel till frågeställningen, men också på grund av utrymmesbrist.

Förtal kan utgöra ett tryck- eller yttrandefrihetsbrott enligt Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL)¹¹ eller Tryckfrihetsförordningen (TF).¹² Eftersom den dubbla tillämpligheten dock inte är relevant för uppsatsens frågeställningar diskuteras den inte här.

Uppsatsen syftar inte till att utreda om straffskalan är adekvat, för sträng eller för mild. Därför diskuteras straffskalan endast i den mån att allvarliga brott bedöms med hänsyn till vissa kriterier som behandlas i uppsatsen.

1.4 Metod och material

Uppsatsen syftar till att undersöka hur väl anpassade brotten förtal och olaga integritetsintrång är till dagens internetanvändning i förhållande till brottens skyddsintressen. För att fastställa gällande rätt och konstatera dess brister har rättsdogmatisk metod använts. Rättsdogmatisk analys har använts för att utreda hur lagstiftningen eller tillämpningen bör förbättras.

1.4.1 Rättsdogmatisk metod

⁹ Sackemark & Schultz s. 18; jfr Bogdan s. 1.

¹⁰ Sackemark & Schultz s. 18 f.

¹¹ 5 kap. 1 § YGL.

¹² 7 kap. 3 § TF.

Rättsdogmatisk metod innebär undersökning av gällande rätt.¹³ Undersökningen sker med hjälp av de etablerade rättskällorna: lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och doktrin.¹⁴

Medan lagstiftning och rättspraxis från prejudikatinstanserna vedertaget har formell auktoritet tillmäts lagförarbeten formell auktoritet i varierande utsträckning. I domstolar finns tendensen att sätta stor tillit till förarbeten. Doktrin är vedertagen som rättskälla. Dess trovärdighet bygger främst på textens argument och logik.¹⁵ De som inte anser att lagförarbeten har formell auktoritet ser lagförarbeten som doktrin med större auktoritet än genomsnittliga doktrinuttalanden.¹⁶

Kritik har riktats mot rättsdogmatisk metod då den inte undersöker tillämpning av lagregler av myndigheter och underrätter.¹⁷ I denna uppsats har dock tillämpningen av rättsreglerna i praktiken behövt undersökas för att kunna analysera om rättsreglerna som de tillämpas idag tillvaratar deras skyddsintressen. Det innebär att även underinstansers tillämpning har undersökts. Detta har gjorts med förståelse för att ett prejudikatavgörande som strider mot de använda rättsfallen kan omkullkasta undersökningen.¹⁸

Lagreglerna, lagförarbeten och doktrin har använts för att undersöka dagens reglering. Avseende förtal har prop. 1962:10 och boken *Förtal* av Hans-Olof Sandén varit till stor hjälp. Avseende olaga integritetsintrång har prop. 2016/17:222 och SOU 2016:7 varit av vikt för utredningen. Rättspraxis från HD som prejudikatinstans har också bidragit till kartläggningen av gällande rätt.

I undersökningen av hur lagreglerna tillämpas i praktiken har ett urval av domar från lägre instanser och Högsta domstolen (HD) använts. Urvalen har baserats på de rättsfrågor som tas upp i rättsfallen och när domen avkunnades. Från domar som avkunnades före införandet av olaga

¹³ Kleineman s. 21.

¹⁴ Ibid. s. 24.

¹⁵ Kleineman s. 33.

¹⁶ Ibid. s. 28.

¹⁷ Ibid. s. 24.

¹⁸ Ibid. s. 39.

integritetsintrång har tillämpningen av vissa rekvisit, som inte har ändrats med lagändringen, analyserats, till exempel definitionen av *spridning*.¹⁹

Inom den rättsdogmatiska metoden ryms också problematisering och kritik av gällande rätt.²⁰ I uppsatsens analys argumenteras kring vad som bör förändras i utformningen eller tillämpningen av lagreglerna.

1.4.2 Rättsdogmatisk analys

Rättsdogmatisk analys innebär analys av rättskällor för att dra en slutsats om hur en viss rättsregel ska uppfattas och tolkas i ett visst sammanhang.²¹

Traditionellt skiljer man mellan en *de lege lata*-argumentation – en utredning och beskrivning av hur rättsläget ser ut – och en *de lege ferenda*-argumentation – förslag på lösningar på de problem som ännu inte är lösta som rättsläget ser ut idag.²²

Uppsatsens analys utgörs av de ovan²³ nämnda argumenten av vad som bör förändras, men även *hur* förändringen bör ske. Genom en *de lege ferenda*-argumentation analyseras på vilket sätt lagstiftningen eller dess tillämpning behöver förändras för att skyddsintressena ska tillgodoses.

1.5 Forskningsläge

Forskning om förtalsbrottet online finns i begränsad mängd, även om intresset för ämnet fick ett uppsving efter 2013 då ordet *näthat* etablerades i Uppdrag Granskning.²⁴ Alexandra Sackemark och Mårten Schultz har i sin bok *Näthat. Rättigheter & Möjligheter* redogjort för aspekter av förtalsbrottet på internet som dessvärre till stor del blivit inaktuella då boken enbart tar hänsyn till reglering fram till den 25 juni 2015.²⁵

¹⁹ Jfr NJA 1999 s. 702.

²⁰ Kleineman s. 36.

²¹ Kleineman s. 26.

²² Ibid. s. 36.

²³ Avsnitt 1.4.1.

²⁴ Sackemark & Schultz s. 15.

²⁵ Ibid. s. 20.

Generella synvinklar på förtalsbrottet har tagits från Hans-Olof Sandéns bok *Förtal* som djupdyker i brottsrekvisiten, dock inte ur ett digitaliserat perspektiv.

Vad gäller olaga integritetsintrång är det så nyligen infört att avsaknaden av forskning om regleringen är tydlig, även om regleringen varit föremål för domstolsprövning i flera fall de senaste åren.

Generellt är det relativt ont om rättsfall som behandlar förtal och olaga integritetsintrång online, varför denna uppsats förhoppningsvis kan bidra till diskussionen om lagstiftningen i en digitaliserad värld.

1.6 Disposition

Uppsatsens andra kapitel redogör för hur regleringen ser ut idag avseende förtal och olaga integritetsintrång. Kapitlet inleds med en framställning av lagreglernas bakomliggande skyddsintressen, följt av ett delkapitel för respektive brott. Delkapitlen behandlar vilka rekvisit som behöver uppfyllas för att det ska dömas för respektive brott och hur rekvisiten ska tolkas. I slutet på respektive delkapitel redogörs för relevanta rättsfall där straffbuden aktualiserats i förhållande till internet.

Kapitel tre utgörs av en analys som diskuterar huruvida lagreglerna är tillräckligt anpassade efter dagens internetanvändning eller om en förändring av utformningen behövs för att skyddsintressena ska tillgodoses i praktiken, mot bakgrund av den utredning som gjorts i andra kapitlet.

I kapitel fyra avslutas uppsatsen med en slutsats och avslutande reflektion.

Regleringen idag

2.1 Skyddsintressen och avvägningar

Internet har ökat möjligheterna att sprida bland annat bilder, texter och åsikter, varvid regleringen har behövt utvecklas.²⁶ Såväl förtal som olaga integritetsintrång inskränker yttrandefriheten och noggranna avvägningar blir därför viktiga mellan lagstiftningens skyddsintressen och yttrandefriheten.²⁷

Skyddsintressena för de två brotten förtal och olaga integritetsintrång är snarlika men skiljer sig åt i viktiga aspekter. Medan skyddsintresset för förtal är den utpekade personens ära, finns olaga integritetsintrång snarare till skydd för den utpekades personliga integritet och privatliv. I de fall gärningen angriper såväl den utpekades personliga integritet som dess ära och anseende, kan båda straffbuden bli aktuella och det ska dömas för båda brotten i konkurrens.²⁸

I förtalsbestämmelsen innefattar begreppet *ära* det anseende och den aktning som personen har hos sina medmänniskor (ära i objektiv mening).²⁹

Begreppet *personlig integritet* kan beskrivas som en sfär runt varje människa där personen bör vara fredad. Det har dock inte ansetts nödvändigt med en allmängiltig definition, utan vad som inbegrips i begreppet bör utvecklas över tid.³⁰

2.2 Förtal

2.2.1 Rekvisiten för förtal, 5 kap. 1 § BrB

Enligt 5 kap. 1 § BrB utgörs förtalsbrottet av följande gärning:

²⁶ Prop. 2016/17:222 s. 29 f; SOU 2016:7 s. 21.

²⁷ Sandén s. 43.

²⁸ Prop. 2016/17:222 s. 46 och 97.

²⁹ Sandén s. 44.

³⁰ Prop. 2016/17:222 s. 18; SOU 2016:7 s. 20 och 63 ff.

Den som utpekar någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, dömes för förtal till böter.

Var han skyldig att uttala sig eller var det eljest med hänsyn till omständigheterna försvarligt att lämna uppgift i saken, och visar han att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för det, skall ej dömas till ansvar.³¹

Gärningen ska innefatta spridning av en bestämd uppgift som handlar om en människa, uppgiften måste spridas till en annan än den som utpekats och uppgiften måste vara ägnad att utsätta personen för andras missaktning.³²

Om samtliga rekvisit i första stycket är uppfyllda föreligger objektivt förtal och man går vidare till försvarlighetsprövning enligt andra stycket. Om gärningen bedöms som försvarlig är nästa steg sanningsbevisning. För att gå fri från ansvar ska uppgiften vara sann eller uppgiftslämnaren ha haft skälig grund för att lämna uppgiften.³³

2.2.1.1 **Objektivt förtal**

Vad gäller det första rekvisitet, att uppgiften ska vara bestämd, kan följande konstateras. Uppgiften ska vara konkret och hänföra sig till den utpekade personen på något vis. Extensiv tolkning ska göras.³⁴ Uppgiftens sanningshalt ska kunna prövas; rena värdeomdömen om en person är inte straffbara som förtal.³⁵ Gränsen är inte alltid tydlig och frågan har varit föremål för avgöranden i HD flera gånger.³⁶ I förarbetena anges att tillmälen som *hora* kan utgöra förtal om de innehåller en kärna av faktiska förhållanden. En beskrivning av en kvinna som *hora* inom en diskussion om hennes sexuella vanor kan anses innebära ett påstående om promiskuitet eller prostitution, men att kalla en fotbollsspelare för *hora* när denne

³¹ 5 kap. 1 § BrB.

³² Sandén s. 44.

³³ 5 kap. 1 § BrB; NJA 2014 s. 808.

³⁴ NJA 2014 s. 808.

³⁵ NJA 2014 s. 808; SOU 2016:7 s. 404; Sandén s. 46; RH 2009:40.

³⁶ Jfr NJA 1987 s. 336, NJA 1992 s. 594 och NJA 1994 s. 637.

signerar för en ny klubb bör i stället förstås som ett förolämpande värdeomdöme.³⁷

Rekvisit två, att uppgiften ska handla om en människa, innebär att det ska vara en person som är i livet. Det kan dock hända att uppgifter som rör en juridisk person också träffar en fysisk person, varpå förtalsbrottet kan aktualiseras.³⁸

För att det tredje rekvisitet, *lämna*, ska anses vara uppfyllt räcker det att någon annan än den som uppgiften berör fått tillgång till uppgiften. Det krävs alltså inte att denne faktiskt har tagit del av uppgiften.³⁹ Uppgiften kan spridas genom tal och skrift men också genom uppvisande av en teckning, en film⁴⁰ eller ett fotografi⁴¹ innehållandes ärekränkande uppgifter.⁴²

Slutligen krävs att uppgiften på något sätt *är ägnad* att utsätta personen för andras missaktning. Det räcker att det funnits en risk för att den berörde skulle utsättas för andras missaktning till följd av spridningen.⁴³ Med andra ord ska uppgiften typiskt sett kunna leda till andras missaktning för den utpekade.⁴⁴

Vad som anses vara nedsättande ska bedömas utifrån den kränktes och dennes omgivnings perspektiv,⁴⁵ men också utifrån vilka uppgifter som typiskt sett är av nedsättande beskaffenhet. Eftersom brottets omfång styrs av värderingar som konstant förändras får domstolarna en viktig roll. Dels bidrar deras ställningstaganden till att bestämma vilka som är rådande samhällsvärderingar, dels får de ansvar att skapa bästa möjliga förutsättningar för förutsägbarhet.⁴⁶

³⁷ Sandén s. 47.

³⁸ NJA 1950 s. 250; Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2014-06-27 i mål B 106–14.

³⁹ NJA 1999 s. 702.

⁴⁰ NJA 1992 s. 594; jfr NJA 2008 s. 946.

⁴¹ NJA 1994 s. 637.

⁴² Sandén s. 45.

⁴³ NJA 2020 s. 917; jfr NJA 1994 s. 637.

⁴⁴ Sandén s. 47.

⁴⁵ NJA 2020 s. 917; Ibid. s. 48; jfr NJA 1994 s. 637.

⁴⁶ Sandén s. 48 f.

Vidare måste uppgiften vara av allvarigare beskaffenhet. Det innebär att utpekande av någon som skyldig till en lindrig trafikförseelse inte utgör förtal, trots att lagtexten anger brottslig som sådan uppgift som typiskt sett är av nedsättande beskaffenhet.⁴⁷ Hur uppgifterna framstår utifrån allmänt rådande värderingar är alltså inte avgörande, men de kan spela in i bedömningen.⁴⁸ Uppgifter som i relation till personens yrke eller andra faktorer av betydelse i personens kretsar innebär risk för att personen ska utsättas för andras missaktning kan också utgöra förtal.⁴⁹

2.2.1.2 Försvarlighetsbedömning och avvägningar

Om samtliga rekvisit i 5 kap. 1 § första stycket BrB är uppfyllda ska som nämnts en försvarlighetsbedömning göras. Det finns två typfall då den som spridit uppgiften kan gå fri från straffansvar trots att objektivt förtal konstaterats.

Den första situationstypen handlar om fall då uppgiftslämnaren varit skyldig att uttala sig, intressekollisioner. Till intressekollisioner hör den allmänna vittnesplikten, sakkunnigutlåtanden eller andra uppgifter som lämnas i samband med utredningar som äger rum inför domstol eller som bedrivs av myndigheter.⁵⁰

I den andra typen av situationer ska det föreligga andra omständigheter som gör det försvarligt att lämna uppgiften. Domstolen gör då en försvarlighetsbedömning med beaktande av yttrandefriheten och den enskildes rätt till skydd mot spridning av uppgifter som är ägnade åt att utsätta personen för andras missaktning.⁵¹

Straffrihet kan föreligga när intresset av att fritt kunna framföra synpunkter och kritik på företeelser, personer eller dylikt väger tyngre än den enskildes skydd mot kränkande uttalanden.⁵² Den starka yttrandefriheten är en

⁴⁷ Sandén s. 48 f.

⁴⁸ NJA 2014 s. 808; Ibid. s. 48.

⁴⁹ NJA 2014 s. 808; Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2022-06-21 i mål B 4085–21.

⁵⁰ Sandén s. 50.

⁵¹ Prop. 1962:10 s. B 144 f; Sandén s. 51.

⁵² SOU 2016:7 s. 20 f; RH 2008:60.

demokratisk grundpelare och ska väga tungt i avvägningen.⁵³ Ett av domstolarna välanvänt stycke i förarbetena⁵⁴ säger bland annat att det måste finnas utrymme för den politiska debatten och ventilerings av andra samhällsrelaterade, vetenskapliga och kulturella frågor, även om enskilda personer i viss mån då angrips. Yttrandefriheten ska premieras också i nyhetsrapportering, men skandaljournalistik eller sensationsrubriker ska aldrig premieras över legitima skyddsintressen.⁵⁵

I försvarlighetsundantaget inryms också yttranden i det vardagliga umgänget och till närstående.⁵⁶ I sådana situationer kan alltså uppgiftsspridning vara tillåten som i annat fall skulle vara otillåtet, oavsett om skälig grund för uppgiften funnits.⁵⁷ I första hand ska när, var och till vem uttalandet gjordes beaktas vid dessa försvarlighetsbedömningar.⁵⁸

Att uttala sig om någon för att varna andra för denne kan ibland vara berättigat och ibland utgöra förtal. Som exempel kan det vara försvarligt att på ett sakligt vis informera föräldrar på en förskola om att en person som är dömd för sexualbrott mot barn brukar röra sig runtomkring förskolan, medan det kan utgöra förtal om man publicerar samma sak på internet som skvaller.⁵⁹

Av alla aspekter inom försvarlighetsbedömningen måste alltid göras en bedömning i varje enskilt fall.⁶⁰

2.2.1.3 Sanningsbevisning

Slutligen innehåller lagtexten en regel om sanningsbevisning. Om uppgiften utgör objektivt förtal men har bedömts som försvarlig enligt någon av straffrihetsgrunderna ovan, krävs ändå för straffrihet att uppgiftslämnaren haft skälig grund för uppgiften eller att uppgiften var sann. Bedömningen av

⁵³ NJA 2014 s. 808; prop. 1962:10 s. B 144.

⁵⁴ Sandén s. 50.

⁵⁵ Prop. 1962:10 s. B 144.

⁵⁶ NJA 2014 s. 808; Ibid. s. B 144.

⁵⁷ Prop. 1962:10 s. B 144 f.; avsnitt 2.2.1.3.

⁵⁸ Sandén s. 52.

⁵⁹ Ibid s. 52; jfr Svea hovrätt, dom 2014-10-13 i mål nr B 10852–13.

⁶⁰ Sandén s. 52.

huruvida skälig grund för uppgifterna fanns vid spridningen ska beaktas under vilka omständigheter som uppgifterna lämnades.⁶¹

I de fall då yttrandefriheten fått väga tyngre än anspråket på skydd mot kränkande uttalanden ska sanningsfrågan väga tyngre i sista skedet. Detta för att yttrandefriheten avseende lögnen inte ska tillmätas större betydelse än rätten att inte bli kränkt. Det krävs dock inte mer än att uttalandet var försvarligt med beaktande av omständigheterna.⁶²

2.2.1.4 Uppsåt

Det krävs, för att förtal ska aktualiseras, att uppsåt täcker dels avsikten att sprida uppgiften till en tredje person, dels att uppgiften varit ägnad att utsätta den utpekade för andras missaktning. Däremot krävs inte kännedom om att ansvarsfrihet förelåg vid tidpunkten för spridningen, och inte heller kan man gå fri på den grunden att man trodde att uppgiften var sann.⁶³

2.2.2 Rekvisiten för grovt förtal, 5 kap. 2 § BrB

Grovt förtal stadgas i 5 kap. 2 § BrB:

Om brott som avses i 1 § är grovt döms för *grovt förtal* till böter eller fängelse i högst två år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen eller annars var ägnad att medföra allvarlig skada.

Det andra stycket justerades för några år sedan för att modernisera det straffrättsliga skyddet för den personliga integriteten och anpassa lagstiftningen till teknik- och samhällsutvecklingen.⁶⁴ Som förtydligande av

⁶¹ NJA 2014 s. 808.

⁶² Prop. 1962:10 s. B 145.

⁶³ Sandén s. 55.

⁶⁴ Prop. 2016/17:222 s. 1.

praxis tillades då att det särskilt ska beaktas vilket sätt uppgiften spridits på eller omfattningen av spridningen.⁶⁵

Vid bedömningen av huruvida grovt förtal föreligger ska en helhetsbedömning göras av alla omständigheter. Relevanta faktorer kan vara huruvida sättet för spridningen syftade till att många personer skulle ta del av uppgiften, om den riktats till bekanta eller närstående till den utpekade eller om den utpekade enkelt kan identifieras och återfinnas.⁶⁶

2.2.3 Rättsfall som behandlar förtal på internet

HD har i NJA 2014 s. 808 bedömt uppgifter i en uppsats som var tillgängliggjord på internet och som pekar ut en person som brottslig som förtal. På grund av ett misstag från universitetets sida publicerades uppsatsen på en hemsida som var tillgänglig för allmänheten, utan författarnas godkännande eller vetskap. Två uppgifter bedömdes som förtal på den grund att det var mycket allvarliga anklagelser om kriminell verksamhet och där källorna som använts antingen inte gav fog för uppgiften eller inte hade tillräcklig trovärdighet. Det dömdes inte för grovt förtal eftersom de åtalade inte hade haft uppsåt till att uppsatsen skulle publiceras på internet.⁶⁷

Svea hovrätt har i RH 2002:71 dömt för grovt förtal. Den åtalade hade registrerat en onlineprofil föreställande en kvinna som utgjorde sig för att vilja ha tillfälliga sexuella relationer med män på en hemsida som besöktes av upp till 10 000 olika besökare per dygn under den aktuella tidsperioden. Det var inte klarlagt hur många som faktiskt såg annonserna. Uppgifterna som lämnats i form av bilder och persondata ansågs vara mycket integritetskränkande och lämnade på ett sätt som generellt medför snabb och bred spridning. Annonsen hade publicerats flera gånger. Uppgifterna hade

⁶⁵ Prop. 2016/17:222 s. 69; jfr NJA 1992 s. 594 och NJA 1994 s. 637.

⁶⁶ Prop. 2016/17:222 s. 68 f.

⁶⁷ NJA 2014 s. 808.

därmed tillgängliggjorts på internet under en relativt lång tidsperiod. Mot bakgrund av bland annat detta ansåg hovrätten att brottet var grovt.⁶⁸

Svea hovrätt har i RH 2009:40 friat från grovt förtal. Den åtalade hade lagt upp i sin MSN-profil en text riktad mot en namngiven polis innehållande bland annat ordet ”snuthora” med nedsättande beskrivningar av sexuella handlingar han skulle göra med polisens familjemedlemmar om de fanns. Hovrätten följer tingsrättens linje och anser att texten varit för åsiktsladdad för att kunna utgöra förtal.⁶⁹

Varbergs tingsrätt har i mål B 2580–09 fällt för grovt förtal när några ungdomar klippt ihop ett flertal bildspel till en film med nedsättande och sexuellt anspelade texter till bilderna. Filmen publicerades i olika forum online. De flickor som utpekades i filmen kallades bland annat horor. Det fälldes för grovt förtal på grund av den stora spridning filmen fått.⁷⁰

Svea hovrätt har dömt för grovt förtal i mål B 10473–16. Den åtalade hade publicerat två utmanande foton föreställande målsäganden och ett foto där målsäganden var naken. Publiceringen skedde på ett sätt så de var synliga på målsägandens egen Facebooksida. Alla som haft möjlighet att se bilderna visste alltså vem målsäganden var. Genom publiceringen riskerade bilderna att spridas till en betydande personkrets. Publiceringen var också en del av ett systematiskt trakasserande av målsäganden, varvid förtalsbrottet bedömdes som grovt.⁷¹

2.3 Olaga integritetsintrång

2.3.1 Rekvisiten för olaga integritetsintrång, 4 kap. 6 c § BrB

⁶⁸ RH 2002:71.

⁶⁹ RH 2009:40.

⁷⁰ Varbergs tingsrätt, dom 2010-04-06 i mål B 2580–09.

⁷¹ Svea hovrätt, dom 2017-09-08 i mål B 10473–16.

Den 1 januari 2018 trädde ett nytt brott i kraft, *olaga integritetsintrång*.⁷²

Av 4 kap. 6 c § BrB framgår att:

Den som gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida

1. Bild på eller uppgift om någons sexualliv,
2. Bild på eller annan uppgift om någons hälsotillstånd,
3. Bild på eller annan uppgift om att någon utsatts för ett brott som innefattar ett angrepp mot person, frihet eller frid,
4. Bild på någon som befinner sig i en mycket utsatt situation, eller
5. Bild på någons helt eller delvis nakna kropp

Döms, om spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör, för *olaga integritetsintrång* till böter eller fängelse i högst två år.

Det ska inte dömas till ansvar om gärningen med hänsyn till syftet och övriga omständigheter var försvarlig.⁷³

Punktlistan i paragrafen är uttömmande och anger samtliga uppgifter vars spridning omfattas av straffansvaret.⁷⁴ För att det ska kvalificeras som intrång i någons privatliv krävs vidare att spridningen sker utan giltigt samtycke från den utpekade, i strid med ett förtroende eller mot personens vilja.⁷⁵

För att olaga integritetsintrång ska aktualiseras ska det således dels vara fråga om spridning av någon av de i punkterna angivna uppgiftstyperna, dels ska spridningen vara ägnad att medföra allvarlig skada för den utpekade. Liksom för förtalsbrottet ska sedan en försvarlighetsbedömning göras.

⁷² NJA 2020 s. 917; Prop. 2016/17:222 s. 87.

⁷³ 4 kap. 6 c § BrB.

⁷⁴ Prop. 2016/17:222 s. 94 f.

⁷⁵ Ibid. s. 38.

2.3.1.1 Spridning

Spridningen ska innefatta tillgängliggörande av uppgifterna för fler än ett fåtal personer. Enligt praxis innebär det fler än fyra personer.⁷⁶ De behöver inte ha tagit del av uppgifterna.⁷⁷

Om uppgiften senare sprids vidare, ska varje enskild spridning bedömas för sig; att en uppgift gjorts tillgänglig för fler än ett fåtal personer av person A betyder alltså inte att person B går fri från straffansvar om denne sprider vidare samma uppgift till ytterligare fler personer. Inte heller går person A ostraffad om denne på nytt delar samma uppgift med fler än ett fåtal personer.⁷⁸

2.3.1.2 De i punkterna angivna uppgiftstyperna

Straffansvaret är begränsat till spridning av uppgifter och bilder som det typiskt sett finns starkt intresse hos den enskilde av att antingen hålla för sig själv eller åtminstone välja vem eller vilka som ska få ta del av innehållet. En generellt formulerad regel som förbjuder spridning av alla integritetskänsliga uppgifter löper enligt förarbetena för stor risk för att uppfattas som oförutsebar och svårtolkad.⁷⁹

I punkt 1 nämns bild på eller annan uppgift om en persons sexualliv. Exempel kan vara bilder på blottade könsorgan, hämndporr eller andra bilder med tydlig sexuell karaktär. Det kan också röra sig om känsliga uppgifter rörande personens sexualliv såsom detaljer om sexuella kontakter eller preferenser.⁸⁰

I punkt 2 anges bilder på eller annan uppgift om någons hälsotillstånd. Det kan handla om medicinering, sjukdomstillstånd eller att någon genomgått en abort.⁸¹

⁷⁶ NJA 1999 s. 702.

⁷⁷ Prop. 2016/17:222 s. 94 f.

⁷⁸ Ibid. s. 96.

⁷⁹ Ibid. s. 34.

⁸⁰ Ibid. s. 34.

⁸¹ Ibid. s. 95.

Punkt 3 rör bild på eller annan uppgift om att någon har utsatts för ett brott inbegripande angrepp på person, frihet eller frid. Punkten kan till exempel omfatta bilder på någon som utsätts för sexuellt eller annat fysiskt våld.

I punkt 4 anges bild på någon som befinner sig i en mycket utsatt situation. Enligt förarbetena är gemensamt för sådana fall att de omfattar situationer där den utsattes trygghet eller psykiska eller fysiska välbefinnande är allvarligt rubbade och som bör skyddas från obehörig insyn. Exempel kan vara bild på någon som genomför ett självmordsförsök eller har varit med om en allvarlig olycka. Punkten omfattar inte texter eller andra uppgifter utan enbart bilder.⁸²

Slutligen anger punkt 5 bild på någons helt eller delvis nakna kropp. Enbart bilder omfattas. ”Bild” innefattar både stillbilder och rörliga bilder. Vilken teknik som används spelar ingen roll.⁸³

2.3.1.3 Ägnad att medföra allvarlig skada för den som uppgiften rör

Den som uppgiften rör avser i första hand den som exempelvis avbildas på fotografiet eller nämns i skrift.⁸⁴

Spridningen ska vara ägnad att medföra *allvarlig skada*. Skadan ska drabba privatlivet och den personliga integriteten.⁸⁵ Att skadan ska vara allvarlig innebär att spridningen ska kunna leda till psykiskt lidande eller andra allvarliga negativa följder för den utsatta. De psykiska effekterna kan uttryckas genom exempelvis ångest och otrygghet och kan variera mycket mellan individer.⁸⁶

Att spridningen ska var *ägnad* att medföra allvarlig skada innebär att spridningen *typiskt* sett kan medföra en sådan skada. Någon faktisk allvarlig skada behöver inte ha uppstått.⁸⁷ Särskild betydelse får då vilken typ av

⁸² Prop. 2016/17:222. s. 95.

⁸³ Ibid. s. 37 och 95.

⁸⁴ Prop. 2016/17:222 s. 95 f.

⁸⁵ Jfr avsnitt 2.1.

⁸⁶ Prop. 2016/17:222 s. 38 f.

⁸⁷ Ibid. s. 39.

uppgifter som spridits och hur och i vilken omfattning de spridits.⁸⁸ Även här beaktas den utsattes sociala sammanhang och huruvida uppgifterna spridits till närstående till den utsatte.⁸⁹

2.3.1.4 Försvarlighetsbedömning och avvägningar

För att tillgodose kraven på proportionalitet som ställs vid inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter enligt regeringsformen (RF)⁹⁰ och Europakonventionen⁹¹ behövs utrymme även inom ramen för olaga integritetsintrång för att fria från ansvar om ett tillräckligt starkt motstående intresse motiverar spridningen som skett.⁹² Här ska särskilt ges utrymme för störst möjliga yttrande- och informationsfrihet i religiösa, fackliga, politiska, kulturella och vetenskapliga angelägenheter.⁹³

Avvägningen som ska göras är mellan yttrandefrihetsintresset och den enskildes intresse av skydd för sitt privatliv och sin integritet och bedömningen ska göras utifrån en helhetsprövning av alla omständigheter i det enskilda fallet. Ledstjärnan ska vara att ett tydligt allmänintresse ska finnas av att uppgiften sprids.⁹⁴

2.3.1.5 Uppsåt

Det krävs uppsåt för samtliga rekvisit i 4 kap. 6 c § BrB.⁹⁵ Med detta menas att uppsåtet ska täcka spridningen av uppgiften och avsaknaden av samtycke från den utpekade. Uppsåtet ska också omfatta de omständigheter som medför att uppgiften täcks av 4 kap. 6 c § BrB och de omständigheter som föranleder slutsatsen att spridningen varit ägnad att medföra allvarlig skada.⁹⁶

2.3.2 Rekvisiten för grovt olaga

⁸⁸ Jfr avsnitt 2.2.2.

⁸⁹ Prop. 2016/17:222 s. 40 och 96.

⁹⁰ Jfr 2 kap. 1 §, 20 § och 23 § RF.

⁹¹ Jfr 2 kap 19 § RF och art. 10 Europakonventionen.

⁹² Prop. 2016/17:222 s. 41.

⁹³ Jfr 2 kap. 23 § RF och avsnitt 2.2.1.2.

⁹⁴ Prop. 2016/17:222 s. 41.

⁹⁵ Ibid. s. 96.

⁹⁶ Göta hovrätt, dom 2020-11-13 i mål B 2875–20.

integritetsintrång, 4 kap. 6 d § BrB

Brottet *grovt olaga integritetsintrång* formuleras enligt 4 kap. 6 d § BrB som följer:

Om brott som avses i 6 c § är grovt, döms för *grovt olaga integritetsintrång* till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till bildens eller uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen var ägnad att medföra mycket allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör.⁹⁷

Samtliga omständigheter vid brottet ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. Innehållet i bilden eller uppgiften väger särskilt tungt, exempelvis kan spridning av bilder med sexuellt innehåll innebära mycket allvarliga intrång i privatlivet.

Sättet på vilket spridningen skett och omfattningen av spridningen ska också beaktas särskilt. Av stor betydelse kan vara om spridningen skett genom ett forum som syftat till att ett stort antal personer skulle ta del av bilden eller uppgiften. Ett exempel är att den läggs ut på en välkänd webbplats med många besökare. Det beaktas om uppgiften eller bilden spridits till personer som är närstående den i uppgiften eller bilden utpekade personen, eller om bilden eller uppgiften med lätthet kan hittas via sökmotorer av den som söker information om en viss person.⁹⁸

2.3.3 Rättsfall som behandlar olaga integritetsintrång på internet

I NJA 2020 s. 273 har dömts för olaga integritetsintrång. Den åtalade hade lagt upp en bild på en före detta bekant i ett mycket berusat tillstånd på en instagramhändelse. På bilden hänger den utpekade över en toalettstol efter att ha kräkts. Bilden ansågs förmedla att hans välbefinnande var allvarligt

⁹⁷ 4 kap. 6 d § BrB.

⁹⁸ Prop. 2016/17:222 s. 98.

rubbat vid tillfället. Instagramkontot där bilden lades upp hade ca 500 följare vid tidpunkten för publiceringen, varav många var den utpekades vänner och bekanta. HD beaktade även att bilden, trots att den inte legat uppe mer än några timmar, kan komma att vara kvar på internet mycket länge eller spridas vidare på annat vis.

HD har i NJA 2020 s. 917 kommit fram till att varken olaga integritetsintrång eller förtal är perdurerande brott (brott som fortsätter begås så länge det genom handlingen uppkomna tillståndet varar⁹⁹). Underlåtenhet att ta bort integritetskränkande bilder på internet medför därmed inte straffansvar för olaga integritetsintrång. HD konstaterar dock att det faktum att bilden eller uppgiften normalt sett ligger kvar på internet till dess att den raderas talar för att bedöma olaga integritetsintrång och förtal som perdurerande brott. Risken för en omfattande spridning ökar ju längre tid som bilden eller uppgiften ligger kvar.¹⁰⁰ Lagtextens formulering av det straffbelagda handlandet som att *sprida* en bild eller uppgift gjorde dock att HD sammantaget bedömer olaga integritetsintrång som ett icke-perdurerande brott.

I mål B 2716–20 har Hovrätten för Västra Sverige bedömt att det utgör grovt olaga integritetsintrång att publicera 35 bilder och 13 filmer i en profil som gärningsmannen skapat i målsägandens namn utan samtycke till handlingarna. Målsägandens förnamn, bostadsort och ålder framgick av profilen. Bilderna och filmerna föreställde målsägandens helt eller delvis nakna kropp när hon deltog i och utförde sexuella handlingar. Profilen hade under perioden då materialet låg uppe på hemsidan haft drygt 60 000 besökare. Det var visat i målet att varje bild och varje video hade nått fler än ett fåtal personer.¹⁰¹

Svea hovrätt har i mål B 6819–21 bedömt uppladdning av en film där målsäganden förekommer i olika sexuella situationer på en hemsida där filmen fått över 200 visningar som grovt förtal och grovt olaga integritetsintrång i konkurrens. Att klistra upp bilder på målsäganden där

⁹⁹ NJA 2020 s. 917; Prop. 1997/98:55 s. 75.

¹⁰⁰ NJA 2020 s. 917.

¹⁰¹ Hovrätten för Västra Sverige, dom 2020-09-04 i mål B 2716–20.

hon förekommer naken respektive med sperma i ansiktet i närheten av målsägandens bostad och hennes dotters förskola har också bedömts som grovt förtal och grovt olaga integritetsintrång i konkurrens. Målsägandens adress framgick av bilderna.¹⁰²

Södertörns tingsrätt har i mål B 13124–17 fällt för förtal men frikänt från olaga integritetsintrång när åklagaren bara visat att bilder på målsägandens underliv och nakna kropp spridits till tre personer. Kravet på spridning för olaga integritetsintrång ansågs därför inte uppfyllt, trots att dessa tre personer var målsäganden mycket närstående. Däremot fälldes den åtalade för förtal, eftersom dessa meddelanden ansågs ha utpekat målsäganden som klandervärd i sitt levnadssätt och lämnat uppgifter som varit ägnade att utsätta henne för andras missaktning på det viset att bilderna indikerade att hon inte hade något emot att nakenbilder på henne visades för andra.¹⁰³

Göta hovrätt har i mål B 2875–20 dömt för olaga integritetsintrång. Den åtalade hade filmat när målsäganden blev misshandlad och därefter skickat filmen i en sluten grupp med maximalt åtta medlemmar inklusive henne själv. Filmen gjordes tillgänglig för åtminstone 7 personer som var närstående till målsäganden. Det faktum att tre av dessa personer varit på plats när misshandeln ägde rum ansågs inte spela någon roll, eftersom det inte är ett krav att uppgiften sprids till personer som varit ovetandes om den misshandel som ägt rum.¹⁰⁴

Hovrätten över Skåne och Blekinge frikände den åtalade från grovt olaga integritetsintrång i mål B 4085–21. Svaranden hade skickat uppgifter om en enskilds hälsotillstånd genom att skicka en skärmdump från den enskildes patientjournal i ett privat meddelande till en organisation. Tingsrätten menade att detta innebar att svaranden inte hade kontroll över vilka som tog del av meddelandet. Hovrätten höll inte med då det inte hade visats i målet att fler än två administratörer hade tillgång till meddelandefunktionen. Uppgifterna publicerades aldrig i kontots flöde. Trots att uppgifterna genom meddelandet spreds till närstående till målsäganden och var synnerligen

¹⁰² Svea hovrätt, dom 2022-05-05 i mål B 6819–21.

¹⁰³ Södertörns tingsrätt, dom 2019-03-28 i mål B 13124–17.

¹⁰⁴ Göta hovrätt, dom 2020-11-13 i mål B 2875–20.

känsliga uppgifter inom de sociala kretsarna och den kultur som de befann sig i, frikände hovrätten från åtalet.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2022-06-21 i mål B 4085–21.

Analys

I kapitel två har uppsatsens första frågeställning besvarats genom en redogörelse för hur regleringen av förtal och olaga integritetsintrång är formulerad och vad som enligt förarbeten och domstolar bör omfattas av regleringarna när spridningen sker på internet. Kvar att besvara är huruvida förtal och olaga integritetsintrång är tillräckligt anpassade efter dagens internetanvändning eller om en förändring av lagreglernas utformning eller tillämpning behövs för att skyddsintressena ska tillgodoses i praktiken.

Följande text fokuserar på de aspekter av regleringen och tillämpningen som kan diskuteras om de har potential att förbättras i förhållande till digitaliseringen, då en analys som enbart konstaterar vad som fungerar i dagsläget sällan är särskilt banbrytande eller intressant. En utgångspunkt i analysen kommer vara det vidsträckta användande av internet och den stora spridning som en publicering av en bild eller text på internet kan medföra.

3.1 Avseende de uppgiftstyper som är förbjudna att sprida

3.1.1 Förtal: bestämda uppgifter

Med hänsyn till de vidsträckta spridningsmöjligheterna online och att förtalsbrottet har den utpekades anseende som skyddsintresse verkar det snävt att inte alls förbjuda spridning av rena värdebedömningar. En domstol har, när ett sådant mål presenteras, i uppdrag att särskilja värdeord från bestämda uppgifter. Det förefaller dock inte rimligt att den genomsnittliga internetanvändaren, när denne stöter på något som rent formellt är en personlig värdering, alltid avfärdar intrycket som formuleringen gör. Om texten eller uppgiften är för åsiktsladdad frias idag från förtal.¹⁰⁶ De som tar del av en uppgift behöver dock inte rena fakta om personen för att deras bild av den utpekade ska förändras. Förtalsbrottet riskerar att bli tandlöst om

¹⁰⁶ Se avsnitt 2.2.3, RH 2009:40.

kriminaliseringen kan kringgå genom spridning till tredje man av bara egna värderingar, hur nedsättande dessa än är.

Detta behöver dock vägas mot yttrandefriheten och det faktum att den politiska debatten riskerar att inskränkas om man börjar censurera rena åsikter.¹⁰⁷ En utvidgning av lagregeln till att förbjuda alla rena värdeomdömen skulle kräva restriktivitet i tillämpningen för att inte hota demokratisk debatt, med risk för minskad förutsägbarhet och rättssäkerhet.

Införandet av en smal ventil skulle kunna tillgodose båda intressen i denna situation. En möjlig lösning är att ändra formuleringen av förtalsbrottet till: ”sprida uppgift eller personangrepp.” På så vis omfattar förbudet även obefogade hatkommentarer om en person som inte har någon förankring i verkligheten, men som typiskt sett leder till missaktning hos andra. Vid tillämpning av en sådan formulering bör de närmsta kretsarna såsom familj och nära vänner undantas. Fokus bör läggas på spridning i stora forum såsom webbplatser med många besökare.

3.1.2 Olaga integritetsintrång: de i lagrummet angivna punkterna

Listan som anger vilka typer av uppgifter som är förbjudna att sprida i 4 kap 6 c § BrB är uttömmande.¹⁰⁸ Risken med en uttömmande lista är att det finns situationer där skyddsintresset kränks som inte faller in under någon av punkterna. HD har vid ett tillfälle gått in och – jämfört med förarbetenas typexempel – utvidgat tillämpningsområdet för punkt 4 till att omfatta bilder på mycket berusade personer.¹⁰⁹ HD:s beslut förefaller rimligt. Det är svårt, om inte omöjligt, att sammanfatta alla integritetskränkande uppgifter som är skyddsvärda i fem punkter. En mer extensiv tolkning bör göras av samtliga punkter för att enskildas personlig integritet och privatliv ska få ett fullgott skydd genom regleringen.

¹⁰⁷ Jfr avsnitt 2.2.1.2.

¹⁰⁸ Se avsnitt 2.3.1.2.

¹⁰⁹ Se avsnitt 2.3.3, NJA 2020 s. 273; jfr avsnitt 2.3.1.2.

3.2 Spridning online

Det som publiceras på internet har flera unika faktorer som rättsväsendet bör beakta. Dels kan innehåll som publiceras online nå en omfattande publik, dels kan innehållet sparas och delas av samtliga som nås. Det finns alltså en dimension av kontrollförlust för uppgifter som publiceras online.

Enligt HD är varken förtal eller olaga integritetsintrång perdurerande brott eftersom handlingsrekvisiten som används är att *lämna* respektive *sprida*,¹¹⁰ vilket låter rimligt utifrån en ordagrann läsning av lagreglerna. Däremot – vilket HD själva påpekar – ökar risken för en omfattande spridning parallellt med tiden som uppgiften fortsätter vara tillgänglig. Är inte synen på formuleringen föråldrad, om man stirrar sig blind på verben *lämna* eller *sprida*?

I ett tidigare samhälle, där exempelvis krönikor publicerades en gång, spreds de åsikter och uppgifter som krönikan innehöll till de som köpte den tidningsupplagan och eventuellt de runtomkring som läsaren valde att visa texten för. I det samhället var det *en* spridning som blev föremål för granskning. I dagens samhälle publiceras texter, bilder och andra uppgifter i såväl online-tidningar som på sociala medier och sprids sedan vidare genom vidaredelningar och fortsatt exponering. Dagens inlägg finns inte i ett begränsat antal kopior att sprida vidare och på öppna webbplatser och i öppna profiler finns ingen övre gräns för hur många som kan upptäcka inlägget senare. Så länge uppgiften finns publicerad online, fortsätter det tillgängliggöras för fler personer.

Det ska idag beaktas för båda brotten på vilket sätt uppgiften har spridits, och därigenom även hur många som fått tillgång till uppgiften genom sättet den spridits.¹¹¹ Det förefaller då, mot bakgrund av ovanstående argument, rimligt att spridningen ska anses fortsätta till dess att inlägget tagits bort. Vad som innan och efter det sprids genom skärmdumpar som tagits av inlägget bör fortsatt bedömas som enskilda spridningsmoment trots risken

¹¹⁰ Se avsnitt 2.3.3, NJA 2020 s. 917.

¹¹¹ Se avsnitt 2.2.2, 2.3.1.3 och 2.3.2.

för vidare spridning i privata meddelanden. Omfattningen av sådan spridning är inte jämförbar med den spridning som kan ske genom öppna webbsidor.

Med andra ord bör lagreglerna skilja mellan spridning genom öppna hemsidor och profiler, och spridning genom privata profiler och chattar. Den förstnämnda bör behandlas som ett perdurerande brott, medan den senare bör behandlas som enskilda spridningsmoment som är kriminaliserade vart och ett för sig. En sådan reglering skulle värna om skyddsintressena i högre grad än den som gäller idag, eftersom både den utpekades anseende och integritet fortsätter att kränkas så länge uppgiften eller bilden är tillgänglig på öppna webbsidor.

Om det i praktiken blir otympligt att skilja de två typerna av uppgifter åt när de befinner sig inom ramen för samma lagrum är en möjlig lösning att dela upp reglerna så att det finns två olika typer av förtal och två olika typer av olaga integritetsintrång.

Slutsats och avslutande reflektioner

Lagstiftaren behöver i dagens digitala verklighet anpassa rättsregler till hur internetanvändningen ser ut. I analysen har jag funnit att det finns brister i tillvaratagandet av de intressen som förtal och olaga integritetsintrång ämnar skydda.

I ljuset av att förtalsbrottet syftar till att skydda enskildas anseende hos andra förfaller det rimligt att kriminalisera spridning av alla uppgifter som typiskt sett påverkar andras bild av den utpekade negativt, oavsett om uppgiften är sådan att sanningshalten går att pröva eller om det är en ren åsiktsyttring.

Omfattningen av lagregeln för olaga integritetsintrång är snäv och jag anser att rättsutvecklingen tog ett steg i rätt riktning när HD utvidgade den uttömmande listan. Många kränkningar av enskildas integritet och privatliv riskerar att hamna utanför regelns tillämpningsområde om bara extrema fall omfattas. Lagregeln bör därför tolkas mer extensivt.

Bilden av spridning som handlingsrekvisit behöver anpassas till internetanvändningen för båda brotten. Spridning på öppna webbplatser går inte att likställa med spridning i traditionella medier och bör inte hanteras på samma sätt i lagstiftningen. För att skyddsintressena ska tillgodoses i dagens informationssamhälle behöver regleringen delas upp genom att spridning via öppna webbplatser bedöms som en kontinuerlig kränkning av skyddsintressena och regleras som perdurerande brott.

Sammantaget behövs en modernisering av synen på olaga integritetsintrång och förtal. Vilka uppgifter som omfattas av kriminaliseringen och hur spridningsrekvisitet ska förstås i ljuset av internet behöver förnyas. Det är i sammanhang där skyddsintressen diskuteras viktigt att ha i åtanke både lagstiftningens skyddsintresse och motstående intressen. Yttrandefrihet och förutsägbarhet i rättssystemet är ytterst viktiga grundpelare i vår demokrati

och uppsatsen syftar inte till att nonchalera dem. Snarare hoppas jag bidra till den öppna debatten och inte minst till att framtida avvägningar sker med beaktande av internets svindlande spännvidd.

Käll- och litteraturförteckning, Rättsfallsförteckning

5.1 Litteratur

Bogdan, Michael, Gränsöverskridande förtal i Cyberspace, *SvJT*, 1998 s. 1–15.

Kleineman, Jan, Rättsdogmatisk metod. I: *Juridisk metodlära*, Nääv, Maria, Zamboni, Mauro (red.), Studentlitteratur, Lund 2018, s. 21–46.

Sackemark, Alexandra, Schultz, Mårten, *Näthat. Rättigheter & Möjligheter*, 2:a uppl., Karnov Group, Stockholm 2015.

Sandén, Hans-Olof, *Förtal*, 1:1 uppl., Norstedts juridik, Stockholm 2022.

5.2 Offentligt tryck

Prop. 1962:10 Med förslag till brottsbalk.

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid.

Prop. 2016/17:222 Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten.

SOU 2016:85 Digitaliseringens effekter på individ och samhälle.

SOU 2016:7 Integritet och straffskydd.

5.3 Elektroniska källor

The World Bank, “Individuals using the Internet (% of population)”
<https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS> (hämtad 2023-05-23).

Zephoria, “The Top 10 Valuable Facebook Statistics – Q2 2021”
<https://zephoria.com/top-15-valuable-facebook-statistics/> (besökt 2023-05-23).

Zephoria, “Top 10 Twitter Statistics: as of March 2021”
<https://zephoria.com/top-10-twitter-statistics-infographic/> (besökt 2023-05-23).

Zephoria, “TikTok Statistics: as of June 2021. <https://zephoria.com/tiktok-statistics-as-of-june-2021/> (besökt 2023-05-23).

5.4 Rättsfallsförteckning

5.4.1 Högsta domstolen

NJA 1950 s. 250.

NJA 1987 s. 336.

NJA 1992 s. 594.

NJA 1994 s. 637.

NJA 1999 s. 702.

NJA 2008 s. 946.

NJA 2014 s. 808.

NJA 2020 s. 917.

5.4.2 Hovrätterna

Svea hovrätt, RH 2002:71.

Hovrätten för Nedre Norrland, RH 2008:60.

Svea hovrätt, RH 2009:40.

Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2014-06-27 i mål B 106–14.

Svea hovrätt, dom 2014-10-13 i mål nr B 10852–13.

Svea hovrätt, dom 2017-09-08 i mål B 10473–16.

Hovrätten för Västra Sverige, dom 2020-09-04 i mål B 2716–20.

Göta hovrätt, dom 2020-11-13 i mål B 2875–20.

Svea hovrätt, dom 2022-05-05 i mål B 6819–21.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2022-06-21 i mål B 4085–21.

5.4.3 Tingsrätterna

Varbergs tingsrätt, dom 2010-04-06 i mål B 2580–09.

Södertörns tingsrätt, dom 2019-03-28 i mål B 13124–17.